NATURCENTRUM AB

Inventering av naturvärden på del av Strömstad 4:16 (Rådhusberget)

Underlag för detaljplan

På uppdrag av
Strömstads kommun
2016-08-31

Uppdragstagare

Naturcentrum AB
Strandtorget 3, 444 30 Stenungsund
ncab@naturcentrum.se
Tel. 0303-72 61 60

Projektledning och intern granskning: Johan Ahlén, Naturcentrum AB
Fältarbete och rapport: Tommy Knutsson och Matti Åhlund, Naturcentrum AB

Uppdragsgivare

Strömstads kommun, tekniska förvaltningen
Kristin Ulfstad, mark- och exploateringsavdelningen

Kartmaterial

Erhållet från uppdragsgivaren

Foton
Tommy Knutsson och Matti Åhlund, Naturcentrum AB

Sammanfattning

Naturcentrum AB har sommaren 2016 inventerat naturvärden i ett område på Rådhusberget på uppdrag av Strömstads kommun.

Två naturvärdesobjekt avgränsades, båda i naturvärdesklass 3 (påtagligt naturvärde). Naturvärdena är främst knutna till den öppna hällmarken som täcker en stor del av området, samt ett litet bestånd av ädellövträd.

De rödlistade och skyddade arter som påträffades är alla vanliga i regionen. Förutsättningarna för reproduktion och övervintring av sandödla och hasselsnok är obetydliga.

Slitage på hällar och övrig mark tyder på folk utnyttjar området ganska flitigt. Det bör vara av påtagligt värde för närboende.

Innehåll

UPPDRAG OCH UNDERSÖKNINGSOMRÅDE 4
UNDERLAGSMATERIAL 4
NATURVÄRDESINVENTERING 5
ARTINVENTERINGAR 9
FRILUFTSLIV 12
RÖDLISTADE OCH SKYDDADE ARTER 14

Uppdrag och undersökningsområde

På uppdrag av Strömstads kommun har Naturcentrum AB genomfört en inventering av naturvärden för del av fastigheten Strömstad 4:16. Inventeringsområdet framgår av figur 1 och 2.

Inventeringsområdet utgörs av ett högt beläget hällmarksområde omgivet av bebyggelse mitt i Strömstad. Området delas av en lövträdskantad dal med en grusplan för fotboll och en gräsplätt för basket.

Följande moment ingick uppdraget.

Naturvärdesinventering enligt svensk standard (SS 199000:2014) på *fältnivå* med detaljeringsgrad *detalj* och tilläggen *naturvärdesklass 4*, samt fördjupad *artinventering* av sandödla och hasselsnok.

Bedömning av området som tätortsnära friluftsområde med beaktande av att området ingår i riksintresse för turism och rörligt friluftsliv, samt är utpekat som skyddsvärt tätortsnära naturområde i kommunens naturvårdsplan.

Underlagsmaterial

Följande framgick i kommunens offertförfrågan.

Området omfattas av riksintresse för turism och rörligt friluftsliv enligt 4 kap. 1-2 § MB.

Området omfattas av riksintresse för obruten kust enligt 4 kap. 3 § MB.

Området är utpekat i kommunens Naturvårdsplan som skyddsvärt tätortsnära naturområde.

Området ligger inom bedömt huvudutbredningsområde för sandödla i Strömstads kommun enligt Naturinventering norra kustområdet samt Strömstad-Skee 2013-2014, framtagen av Naturcentrum AB och Strömstads kommun.

Förnyad sökning har dessutom genomförts 2016-08-19 i underlag från Naturvårdsverket, Länsstyrelsen i Västra Götaland, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, Trafikverket och ArtDatabanken.

Referenser

Länsstyrelsens WebbGIS:
http://ext-webbgis.lansstyrelsen.se/Vastragotaland/Infokartan/

Hultengren, S. 2015. *Naturinventering– Norra Kustområdet samt Strömstad–Skee 2013-2014*. Rapport, Naturcentrum AB på uppdrag av Strömstads kommun.

Strömstads kommun. 2008. *Naturvårdsplan för Strömstads kommun*. – Strömstads kommun, Miljö- och byggnämnden 2006–06. Uppdaterad 2008-12-17.

Naturvärdesinventering

Metod och resultat

Naturvärdesinventeringen utfördes enligt svensk standard för naturvärdesinventering (SS 199000:2014), där bedömningen av naturvärdet grundar sig på en sammanvägning av biotopvärde och artvärde.

En skala med fyra naturvärdesklasser föreskrivs i standarden, där klass 1 står för *högsta naturvärde,* klass 2 för *högt naturvärde*, klass 3 *påtagligt naturvärde* och klass 4 för *visst naturvärde.* Områden som inte bedöms ha nämnvärd betydelse för den biologiska mångfalden sägs ha *lågt naturvärde.*

Detaljinventering innebär att objekt med en areal större än 10 m^2 eller linjeobjekt längre än 10 m och bredare än 0,5 m ska identifieras.

Fältinventeringen gjordes den 8 juli och två objekt med naturvärde avgränsades (figur 1). Båda bedömdes tillhöra naturvärdesklass 3 (påtagligt naturvärde).

Artinventeringen redovisas separat (sidan 10). De resultat från artinventeringen som är relevanta för naturvärdesinventeringen har dock infogats i nedanstående objektsbeskrivningar.

De rödlistade och skyddade arter som noterades vid inventeringen av naturvärdena och arterna redovisas under respektive objekt, samt i det avslutande avsnittet på sidan 15. Signalarter återfinns under objektsbeskrivningarna.

***Figur 1**. Två naturvärdesobjekt avgränsades – båda i klass 3* Påtagligt naturvärde *(orange toning). Inventeringsområdet markerat med grön linje*

Naturvärdesobjekt

Två naturvärdesobjekt avgränsades vid fältbesöket (figur 1). Båda hamnade i naturvärdesklass 3 (påtagligt naturvärde). Beskrivning följer nedan.

1. Ädellövskog

Naturvärdesklass: Naturvärdesklass 3 – påtagligt naturvärde

Dominerande naturtyp: Skog och träd

Biotoper: Ädellövskog

Natura 2000-naturtyp: –

Beskrivning: Klåva med ädellövträd och grov sälg, samt hassel, måbär etc. Flera tämligen grova almar. Biotopen fortsätter utanför inventeringsområdet i nordostlig riktning.

Biotopkvalitéer: Ädellövträd

Naturvårdsarter:

Ask *Fraxinus excelsior* – rödlistad, starkt hotad (EN)

Skogsalm *Tilia cordata* – rödlistad, akut hotad (CR)

2. Hällmark

Preliminär naturvärdesklass: Naturvärdesklass 3 – påtagligt naturvärde

Dominerande naturtyp: Berg och sten

Biotoper: Hällmark

Natura 2000-naturtyp: –

Beskrivning: Igenväxande hällmarksområde med buskar, träd och öppen hällmark i mosaik. Mest unga träd. Torra ytor växlar med hällkarssvackor. Hällarna tämligen slitna med ganska fattig lavflora. Litet, men tilltalande rekreationsområde för närboende. God utsikt.

Biotopkvalitéer: Öppna hällmarker.

Naturvårdsarter:

Gulsparv – rödlistad, nära hotad (NT).

Blåmossa *Leucobryum glaucum* – fridlyst art, signalart (lågt signalvärde på Västkusten)

Diskussion

Det är framför allt hällmarken som har positiv betydelse för den biologiska mångfalden i inventeringsområdet, trots att biotopen kan uppfattas som trivial i ett nordbohuslänskt perspektiv. Den har dock ett påtagligt biotopvärde på grund av att den fortfarande till stor del är öppen och relativt stor, samt att biotopen är sällsynt nationellt och globalt. Två små hällmarksfragment finns alldeles nordost om skolan; de har bedömts ha lågt naturvärde på grund av storleken.

Referenser

ArtDatabanken 2015. *Rödlistade arter i Sverige 2015*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Hallingbäck, T. 1995. *Ekologisk katalog över lavar*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Naturvårdsverket 2009. *Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser*. Handbok 2009:2.

Nitare, J. 2000. *Signalarter. Indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer*. Skogsstyrelsen. Jönköping.

Svensk Standard SS 199000:2014; *Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) – Genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning*.

Hällar nedanför högst punkten i inventeringsområdet.

Artinventering

Som tillägg till naturvärdesinventeringen ingick också särskilda artinventeringar av sandödla och hasselsnok. Detta eftersom inventeringsområdet ligger nära de huvudsakliga utbredningsområdena för arterna i kommunen (Hultengren 2014, bild 19). Båda arterna är rödlistade (VU, sårbara) och omfattas av Artskyddsförordningen. Vid exploateringar måste man därför vara extra noggrann så att inte viktiga livsmiljöer för arterna förstörs.

Kort om sandödla och hasselsnok

Sandödlans viktigaste livsmiljöer är sydvända, solexponerade slänter med inslag av blottad sand eller gles vegetation på sandig mark. Framför allt är sådana miljöer viktiga som äggläggningsplatser. Det kan röra sig om sand- och grustag, vägskärningar, banvallar, dikeskanter, brynmiljöer eller betesmarker. Även soligt belägna hyggen i sandområden och i viss utsträckning hällmark är tänkbara miljöer. Arten övervintrar nedgrävd i marken. Födan består främst av ryggradslösa djur som gräshoppor, skalbaggar, fjärilslarver och spindlar.

Hasselsnoken är värmeälskande. Den undviker oftast att exponera sig för direkt solbelysning (i motsats till t.ex. huggormen). Istället söker den värme under solbelysta stenar, tuvor och i klippskrevor. Den ligger vanligen gömd i bergsskrevor, under flata stenar eller i ljungtuvor där den är svår att upptäcka. Hasselsnok förekommer i liknande miljöer som sandödla, men har ett bredare biotopval och rör sig över större områden. Den övervintrar i stenskravel, rasbranter och andra frostskyddade hålrum. Som regel ligger övervintringsplatserna i sydläge där solen kommer åt tidigt på våren. Hasselsnoken föder levande ungar i anslutning till övervintringsplatsen. Födosöket sker ofta i gränszonen mot öppna marker. Den föredrar solexponerade miljöer med torr sandjord eller stenar och klippor med mosaikartad och delvis tät vegetation. Hasselsnoken lever av huvudsakligen ödlor, andra ormar, smågnagare och näbbmöss.

Båda arterna rapporteras ofta från tomtmark eftersom de trivs i de öppna och solexponerade miljöer som finns där, samt att det ofta finns husgrunder, buskar, vedhögar med mera att gömma sig i. De många rapporterna av sandödla från tomtmark och även hällmark kan bero på att sannolikheten för upptäckt är som störst där.

Metoder

Hasselsnoken är mycket svårinventerad, eftersom den har ett mycket undanskymt levnadssätt. Vid en så begränsad fältinsats som i denna inventering, kan en bedömning av hasselsnokens status i området därför inte utgå från fynd av djuren, utan från en bedömning av tillgången av lämpliga miljöer. Sandödlan är betydligt lättare att upptäcka än hasselsnoken och finns det en etablerad population i området är chanserna att hitta en individ hyfsade även vid begränsade inventeringar.

För att en trakt långsiktigt ska hysa hasselsnok eller sandödla krävs att det finns övervintringsplatser, viloplatser och inte minst lämpliga födosöksmiljöer med god tillgång på bytesdjur. För sandödla tillkommer krav på lämpliga äggläggningsplatser.

Inventeringsområdet besöktes vid tre dagar med gynnsamma förhållanden för att påträffa sandödla och hasselsnok (sol och lagom värme, dock disigt del av sista besöket): 18 juni, 28 juni och 19 augusti 2016. Besöken varade 3–4 timmar och total tid i fält var 10 timmar. Förutom att söka efter djur i området, karterades och kontrollerades element som är värdefulla för arterna, särskilt sådana som låg i sydläge och är solexponerade (åtminstone före lövsprickningen).

Exempel på miljöer och värdefulla element som eftersöktes är följande.

Övervintringsplatser: solexponerade miljöer med rasbranter, stenskravel, husgrunder, samt för sandödla även sandblottor.

Vilo- och solplatser: solexponerade stenblock, klippsprickor, sand- och hällmarker med glest fältskikt och spridda träd och buskar.

Födomiljöer: brynmiljöer, sand- och hällmarker med glest fältskikt och spridda träd och buskar, öppna gräsmarker

Äggläggningsmiljö för sandödla: solexponerade sandblottor /i sydläge/.

Även andra arter som omfattas Artskyddsförordningen noterades förstås om sådana påträffades. Kärlväxter, mossor och lavar eftersöktes framför allt under själva naturvärdesinventeringen 8 juli 2016.

Resultat och diskussion

Någon sandödla eller hasselsnok påträffades inte under inventeringen. Inte heller några andra kräldjur.

Inventeringsområdet saknar goda övervintringsplatser för både hasselsnok och sandödla. Uppe på hällmarkerna är jordlagret för tunt för att ge frostfritt djup kring lämpliga element. De som ligger på djupare jord är troligen inte tillräckligt solexponerade, förutom delar av element 9. Äggläggningsplatser för sandödla saknas dessutom.

Hällmarksmosaiken i området har en del lämpliga block, klippsprickor och ljungtuvor som skulle kunna nyttjas för vila, solning och födosök.. Hällmarker kan vara goda spridningsvägar för smådjur då de är lättforcerade och har gynnsamt mikroklimat. Området ligger perifert och är något av en återvändsgränd i förhållande till andra lämpliga miljöer i omgivningen.

Närmast kända förekomst av sandödla är drygt 1 km söder om inventeringsområdet och då ligger Strömsån och stadsbebyggelse däremellan. Till närmsta förekomst norr om Strömsån är det över 3 km.

Två fågelarter som omfattas av Artskyddsförordningen noterades: en sjungande **gulsparv** (rödlistad som sårbar, VU) fanns nordväst om element 4 i figur 1, en varnande **rödstjärt** (–50%-art, se bilaga 3 i Naturvårdsverket 2012) hördes

vid naturvärdesobjekt 1. Båda arterna är vanliga, men har uppmärksammats av naturvården på grund av att de minskat (se vidare sidan 15).

Ett flertal tornseglare (rödlistad, NT) och hussvalor (rödlistad, VU) födosökte över området vid julibesöken.

Hämpling, tidigare rödlistad, och överflygande gråsiska noterades också. Båda arterna är typiska för miljön i området.

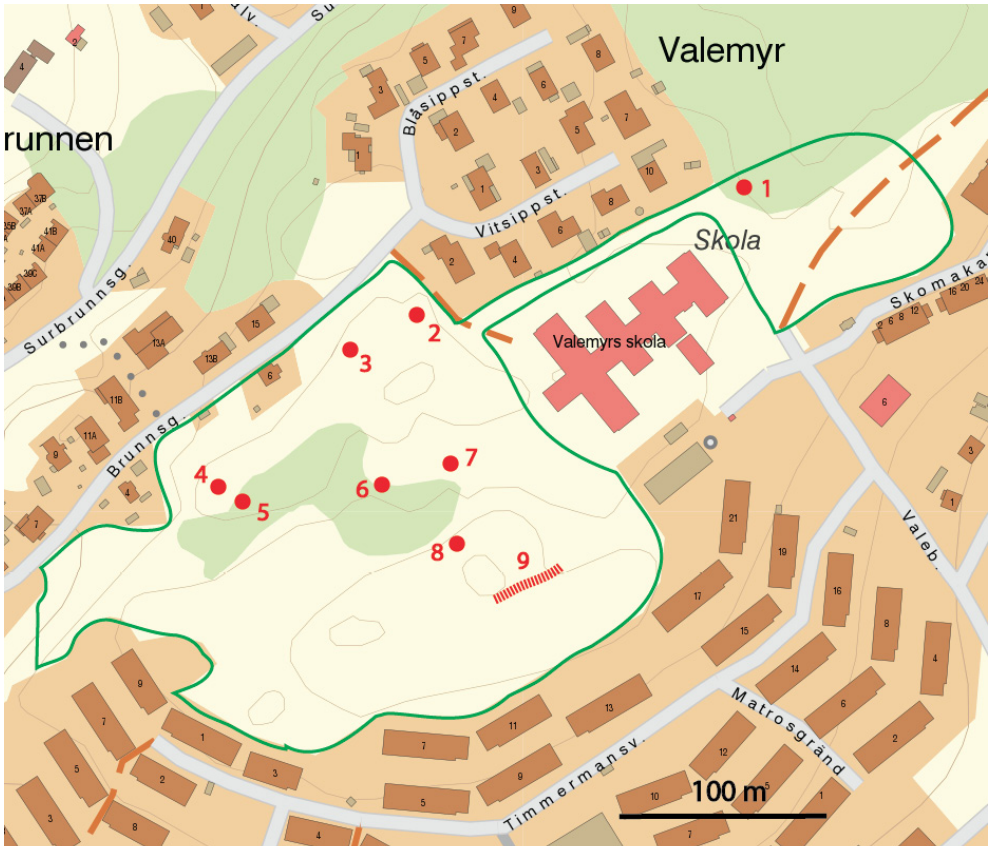

Figur 2. *Inventeringsområdet avgränsat med grön linje. Numren anger potentiellt mer eller mindre värdefulla element för hasselsnok och sandödla (se vidare nedanstående förteckning). Linjen visar ett långsträckt stenskravel (element 9).*

Tabell 1. *Element och miljöer markerade i figur 2. Exponeringen för sol är god eller hyfsad om inte annat anges.*

1	Stenskravel och sprickor i skugga efter lövsprickningen
2	Stor kompost och rishög, i skugga (särskilt efter lövsprickningen)
3	Några block på tunt jordlager
4	Några block på häll (foto sidan 14)
5	Hög med sly
6	Stenmur och stenskravel, mer eller mindre i skugga under björkar
7	Stort block och klippsprickor
8	Skreva med en del block, mer eller mindre i skugga
9	Skreva med långsträckt stenskravel, stor del i skugga efter lövsprickningen (foto sidan 14)

Slutsatser

Det inventerade området har sannolikt inget direkt värde för bestånden av sandödla och hasselsnok i Strömstad, då förutsättningarna för reproduktion och övervintring inom området är mycket begränsade. Området är omringat av bebyggelse och ligger perifert i förhållande till övriga grönområden i trakten. Sannolikt finns också ett gott bestånd av katter (och hundar?), som kan göra det svårt för kräldjur att överleva i området. Med utgångspunkt från kända förekomster bör sannolikheten att sandödla förekommer i eller sprider sig till området dessutom vara liten.

Referenser

ArtDatabanken 2015. Rödlistade arter i Sverige. ArtDatabanken SLU, Uppsala. 209 s.

Berglind, S-Å, Gullberg, A & Olsson, M. 2015. Åtgärdsprogram för sandödla 2014-2017. Naturvårdsverket, rapport 6597. 56 s.

Blanke, I & Fearnley, H. 2015. The sand lizard. Laurenti Verlag, Germany. 192 s.

Hedlund, M. 2015. Fördjupad sandödleinventering 2013-2014. Inventeringsrapport; Strömstad kommun MBN/2013-0634. 41 s.

Hultengren, S. 2014. Naturinventering av kuststräckan norr om Strömstad samt området Skee-Strömstad. Rapport, 78 s. Naturcentrum AB på uppdrag av Strömstads kommun.

Höggren, M. 2011. Hasselsnok Coronella austriaca. Artfaktablad, Artdatabanken. 3 s.

Lithander, L., & Nilsson, A. 2010. Hasselsnok och sandödla i landskapet. Göteborgs Naturhistoriska museum årstryck 73–78.

Naturvårdsverket 2009. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – Fridlysning och dispenser. Handbok 2009: 2 (inkl. bilagor).

Naturvårdsverket. 2010. Manual för uppföljning i skyddade områden och skyddsvärda däggdjur samt grod- och kräldjur, 2010-12-21. UF-15.

Friluftsliv

Inventeringsområdet är till stora delar öppet och exponerat för sol (och vind). Det bjuder på utsikt mot havet och är lättillgängligt. Slitage på hällar och mark tyder på att det utnyttjas flitigt. Det bör vara av påtagligt värde för vuxna och barn som bor kring området, vilket också antyds i kommunens naturvårdsplan.

Exponerad del av element 9 (se figur 2 och tabell 1).

Element 4 (se figur 2 och tabell 1).

Rödlistade och skyddade arter

Till skyddsvärda arter räknas här arter som omfattas av Artskyddsförordningen (Naturvårdsverket 2009). Hit hör bland annat arter på den svenska rödlistan (Artdatabanken 2015), fridlysta växter, samt fågelarter utpekade i EU:s fågeldirektiv och ett antal fågelarter som minskat med minst 50% mellan 1975 och 2005 (se bilagor till Handboken för Artskyddsförordningen, Naturvårdsverket 2012).

Naturcentrums inventeringar 2016 ger inte med säkerhet en helt komplett bild av naturvårdsarter i området. Organismer som framträder framför allt under vår eller höst kan ha förbigåtts. Sannolikheten att några särskilt skyddsvärda arter skulle förekomma är dock liten.

Observationerna av naturvårdsarter har eller kommer att rapporteras till Artportalen.

Rödlistade arter

Ask. Starkt hotad, EN. Noterades i naturvärdesobjekt 1 och flera ställen längs kanten av naturvärdesobjekt 2. Asken är ett av de vanligaste ädla lövträden i södra och mellersta Sverige. Askskottsjukan är emellertid ett allvarligt hot. Inga sjuka träd noterades i inventeringsområdet.

Skogsalm. Akut hotad, CR. Noterades i naturvärdesobjekt 1 och flera ställen längs kanten av naturvärdesobjekt 2. Inget ovanligt träd i södra Sverige, men allvarligt hotad av almsjukan; större delen av det svenska beståndet är drabbat. Inga sjuka träd noterades i inventeringsområdet.

Gulsparv. Nära hotad, NT. Ett revir noterades i norra delen av naturvärdesobjekt 2. Arten är vanlig, men har hamnat på rödlistan på grund av den minskat påtagligt i landet under senare tid (artfakta.artdatabanken.se). Det bohuslänska beståndet har uppskattas till 20 000 par (Ottosson m fl 2012).

Fridlysta arter

Blåmossa. Listad i EU:s habitatdirektivs bilaga 5, signalart (lågt signalvärde). Noterades i en fuktig svacka i naturvärdesobjekt 2. Arten är allmän i hällmarksskog och sumpskog på Västkusten. Stora kuddar av arten indikerar stabil miljö.

Minskande arter

Rödstjärt. En varnande fågel noterades vid naturvärdesobjekt 1. Arten är ganska vanlig, men uppmärksammades av naturvården för att den hade minskat med minst 50 % mellan 1975 och 2005. Arten har emellertid ökat under den senaste tio åren (artfakta.artdatabanken.se). Ottosson m fl (2012) beräknade att det bohuslänska beståndet uppgick till omkring 800 par 2008, vilket sannolikt är en underskattning.

Referenser

ArtDatabanken. 2015. Rödlistade arter i Sverige. ArtDatabanken SLU, Uppsala. 209 s.
Artportalen (ArtDatabanken): http://artportalen.se/ (hämtad 2016-08-19)
Naturvårdsverket. 2009. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – Fridlysning och dispenser. Handbok 2009: 2 (inkl. bilagor).
Naturvårdsverket. 2012. *Handbok för Artskyddsförordningen*. Bilaga 3. *http://www.naturvardsverket.se/upload/handbok/1/Bilaga3_Nyckelbegrepp_hackning.pdf* (hämtad 2016-06-25).
Ottosson, U m fl. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. Sveriges ornitologiska förening, Halmstad. 592 s.